

собствует решению важных заданий, в частности роста объемов производства, снижения уровня социальных расходов, необходимых для производства и реализации продукции, улучшения ее качества. Оценено финансовое состояние и финансовые результаты деятельности конкретного субъекта исследования, которым выступает ООО "Теплоэнерго". Исследован процесс формирования прибыли в ООО "Теплоэнерго"; предложены возможные пути повышения его прибыльности.

Ключевые слова: прибыль, методы повышения доходности, финансово-хозяйственная деятельность, анализ прибыли.

Strichak G.V., Tsyupko I.V., Dyakovich M.A. Enterprise Profitability Level Increasing

The characteristic category of profit as an important summary measure for evaluating the effectiveness of entities functioning is provided. The necessity to study this issue is determined from the standpoint of profit, which contributes to the solution of important tasks, such as growth in output, reducing socio-saving production costs and sales, and improving its quality. Financial state and financial performance of the "Teploenergo" were researched. The process of formation of the profit of "Teploenergo" was examined; possible ways to improve its profitability were proposed.

Key words: profit, methods of increasing profitability, financial and economic activities, analysis of net income.

УДК 338.24

Доц. М.Р. Тимошук, канд. екон. наук –

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Київ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано різноманітні визначення поняття "потенціал". На підставі проведених досліджень запропоновано типологію видів економічного потенціалу. Подано означення поняттям "розвиток підприємства", "потенціал розвитку підприємства"; розглянуто властивості складових елементів потенціалу розвитку підприємства та його взаємозв'язок з економічним та фінансовим потенціалами. Вивчено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічний розвиток підприємства, визначено ключову роль фінансово-економічного потенціалу підприємства в ефективному забезпеченні реалізації розвитку підприємства.

Ключові слова: потенціал, потенціал розвитку, фінансово-економічний потенціал, ефективність діяльності підприємств, економічний розвиток.

Постановка проблеми. До проблем, які сьогодні потребують новаторських методологічних підходів до їх дослідження і вирішення, безумовно належить проблема забезпечення ефективності функціонування виробничих підприємницьких структур, які є рушієм прогресивного розвитку економіки України.

У ринкових умовах господарювання змістилися наголоси з вирішення поточних організаційно-виробничих завдань на формування та досягнення довгострокових цілей розвитку підприємств. Вирішення часткових завдань організування виробництва продукції підприємств, впровадження нових технологій, оновлення асортименту продукції, оптимізації використання виробничих ресурсів на певний час могло забезпечити зниження витрат виробництва, однак не гарантувало ефективності функціонування підприємств на тривалому проміжковому часі, яка істотно почала залежати від конкурентного статусу підприємств, системності врахування і швидкості реагування на зміну зовнішніх і внутрішніх

факторів впливу на його рівень, зокрема соціальних та екологічних, кон'юнктури ринку, логістичної мережі, комплексу маркетингу, інноваційних наукових досліджень і конструкторських розробок тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного управління та планування розвитку суб'єктів господарювання активно досліджувалися і достатньо повно описані у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Б. Андрушків, І. Ансофф, Н. Афанасьєв, Б. Гаврилишин, В. Геєць, В. Герасимчук, П. Друкер, О. Кузьмін, Е. Лібанова, Л. Мельник, А. Мордвинцев, Г. Мінцберг, М. Портер, А. Старостіна, О. Тридід, З. Шершньова. Вони дослідили умови і закономірності соціально-економічного розвитку, особливості перебігу цих процесів в економічних системах різних типів, набули значного досвіду і розробили методи оцінювання ефективності та ризиків соціально-економічного розвитку підприємств у глобальній економічній системі. Водночас теоретичні засади щодо визначення та оцінювання потенціалу розвитку підприємств з урахуванням усіх його складових елементів залишаються недостатньо опрацьованими. Зокрема дискусійним залишається саме поняття потенціалу розвитку підприємств.

Мета роботи. На підставі аналізу теоретичних досліджень і публікацій щодо тлумачення економічного, фінансово-економічного потенціалів та потенціалу розвитку підприємства вирішити дискусійні частини загальної проблеми, а саме: запропонувати типологію видів економічного потенціалу, розглянути властивості складових елементів потенціалу розвитку підприємства та його взаємозв'язок з економічним та фінансовим потенціалами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічна переорієнтація підприємства на розвиток конкурентних переваг позначилася на системі менеджменту підприємства, зокрема на розвитку стратегічного управління. До стратегічних цілей підприємства можна віднести: утвердження лідерських позицій у певному сегменті ринку, підвищення рівня прибутковості від основної діяльності, зростання ринкової вартості підприємства тощо. Етапам розроблення стратегічних цілей і планів, а також організування їх досягнення передують етапи визначення та оцінювання потенціалу розвитку підприємства.

Розмаїття означень поняття "потенціалу" породжує розмаїття поглядів та методів його оцінювання. Потенціал у прямому розумінні цього слова характеризує можливості підприємства, які в конкретних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища можуть проявитися у визначеному напрямі з певною ефективністю за певний час. Загалом потенціал підприємства є інтегральною оцінкою поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних її персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси.

Якщо напрямом реалізації потенціалу є економіка, то "...економічний потенціал – економічні можливості держави, що можуть бути використані для забезпечення всіх матеріальних потреб" [1, с. 514]. Величину економічного потенціалу характеризують обсяг і структура виробництва матеріальних благ. Є.В. Лапін оцінює економічний потенціал підприємства як суму потенціалів

усіх економічних ресурсів, якими воно володіє [2, с. 170-198]. Економічний потенціал відображає рівень розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту, наявність природних ресурсів і ступінь їх освоєння, матеріальні запаси й резерви, рівень розвитку науки і техніки, чисельність працездатного населення, наявність кваліфікованих кадрів, рівень освіти й культури тощо.

Запропоновану типологію видів економічного потенціалу відображено в таблиці. До основних класифікаційних ознак потенціалу належать: рівень економічної системи; функціональна сфера формування потенціалу; вид економічної діяльності; період часу; часова спрямованість; рівень та ступінь реалізації потенціалу.

Табл. Типологія видів економічного потенціалу

Класифікаційна ознака	Види економічного потенціалу	
1. Рівень економічної системи	Світової економіки	Об'єднання підприємств
	Національної економіки	Підприємства
	Регіональної економіки	Організаційної одиниці
2. Функціональна сфера формування потенціалу	Науково-технічний	Функціональний
	Виробничий	Ресурсний
	Фінансово-економічний	Інноваційний
	Управлінський	Інвестиційний
	Організаційний	Інші
3. Види економічної діяльності	Сільського господарства	Гуртової та роздрібною торгівлі
	Транспорту і зв'язку	Фінансової діяльності
	Промисловості	Державного управління
	Будівництва	Інші
4. Період часу	Моментний	Інтервальний
5. Часова спрямованість	Минулий (теперішній) – досягнутий	Майбутній – прогнозований
6. Рівень потенціалу	Високий	Недостатній
	Достатній	
7. Ступінь реалізації потенціалу	Повністю реалізований	Нереалізований
	Частково реалізований	

Кожна типологія є достатньо умовною, оскільки об'єкти класифікації описуються системою ознак і досягнути однозначності при цьому не завжди вдається. Узагальнюючи розглянуті вище підходи до тлумачення поняття потенціалу підприємства і пов'язаного з ним поняття потенціалу розвитку підприємства, можна виділити такі спільні ознаки потенціалу, які враховуються більшістю дослідників: потенціал може відображати як поточні, так і віддалені в часі можливості майбутнього розвитку підприємства в певній сфері; потенціал характеризує можливості перетворення внутрішніх ресурсів підприємства (наявних чи можливих, залучених чи ні у виробничий процес) у кінцевий продукт з урахуванням синергійного ефекту; потенціал пов'язаний із досягненням певної мети підприємства; зовнішні чинники можуть істотно впливати на рівень потенціалу [3].

Таким чином, потенціал розвитку підприємства можна розглядати як можливості досягнення мети підприємства за певний проміжок часу $\Delta t = t_1 - t_0$ в умовах відносної сталості певних параметрів (стан зовнішнього середовища, вид економічної діяльності) та з урахуванням динамічності факторів, з допомо-

гою яких описуються внутрішні умови функціонування підприємства (продукція, ресурси, технологія, нематеріальні активи). Розглянуто діяльність підприємства через призму фінансово-економічних процесів та подано характеристику фінансово-економічному потенціалу. Фінансово-економічний потенціал формує основу для виробництва певного обсягу та асортименту продукції, побудови моделей максимізації прибутку, визначення оптимального співвідношення компонентів виробничої, фінансової та організаційної структури управління й інших економічних механізмів. Уміння підприємства раціонально використовувати власний фінансово-економічний потенціал значною мірою зумовлює його життєздатність і конкурентоспроможність.

Фінансово-економічний потенціал полягає не тільки в інтегральному відображенні поточних і майбутніх можливостей економічної системи, але й у трансформуванні вхідних ресурсів за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких можливостей в економічні блага, що сприятиме максимальному задоволенню інтересів підприємства й суспільства. Не будучи постійною величиною, фінансово-економічний потенціал підприємства так само, як й інші елементи виробництва, схильний до постійних змін, а тому потребує особливих підходів до управління. Тривале переривання процесу відтворення фінансово-економічного потенціалу гальмує або зовсім зупиняє розвиток підприємства. Власне, три компоненти (фінанси, трудові й матеріальні ресурси, а також засоби праці) є підставою для виділення трьох складових повного фінансово-економічного потенціалу підприємства – ресурсної, виробничої та фінансової. Перша компонента має статичний характер, дві інші – динамічний. Причому динамічність виробничої складової зумовлюється впливом на неї фінансової складової потенціалу. Сенси і роль фінансово-економічного потенціалу можна розглядати з позиції взаємозв'язків між його компонентами та результативністю діяльності підприємства загалом (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок компонентів фінансово-економічного потенціалу та потенціалу розвитку підприємства (складено за [4])

Фінансовий потенціал є сукупністю фінансових ресурсів, які беруть участь у виробничо-господарській діяльності, та характеризується можливістю їх залучення для фінансування майбутньої діяльності та певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Фінансовий потенціал забезпечує можливість трансформації ресурсного і виробничого потенціалів внаслідок діяльності підприємства. До певної міри

фінансовий потенціал є важелем, який формує механізм динамічної трансформації ресурсів у процесі операційної діяльності підприємства. Не менш важлива і його роль у відтворювальних процесах на підприємстві. До складу фінансового потенціалу входять фінансові ресурси, що складаються зі статутного, додаткового і резервного капіталів, цільового фінансування, фондів накопичення, величини перманентного капіталу, вартості основного капіталу, оборотних активів тощо. Під час оцінювання фінансового потенціалу треба враховувати такі показники, як: обсяг власних коштів, можливість отримання додаткових коштів у вигляді цільового фінансування; обсяг дебіторської заборгованості, оперативність управління фінансами тощо.

Між компонентами фінансово-економічного потенціалу підприємств існують взаємозалежності, які мають ієрархічний характер. Це пов'язано з тим, що ресурсний потенціал підприємства є основною і необхідною умовою здійснення виробничо-господарської діяльності. Проте для активнішого використання ресурсів у виробничому процесі треба залучити технологічні й економічні важелі, а також управлінські заходи і дії, спрямовані на ефективність виробництва. Таким чином, ресурсний потенціал трансформується у виробничий за наявності специфічних складових, що забезпечують процес виробництва. Своєю чергою, фінансовий потенціал забезпечує процес виробництва і слугує основою для результативного використання фінансово-економічного потенціалу підприємства. Сукупне поєднання усіх цих складових забезпечує відповідний рівень потенціалу розвитку підприємства.

Щодо поняття розвитку підприємства, то його варто відрізнити від зростання. Економічне зростання потрібно тлумачити як процес розширення масштабів виробництва без відчутних змін (поліпшення) показників його ефективності. Водночас розвиток підприємства безпосередньо пов'язаний із підвищенням ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, а також із досягненням значень показників, з допомогою яких відображають економічні та соціальні цілі підприємства. Основою розвитку підприємства є його потенціал, однак і розвиток підприємства приводить до нарощення його потенціалу.

Існує діалектичний зв'язок "функціонування" та "розвитку". В.В. Прохорова зазначає, що функціонування стримує розвиток і водночас є основою його здійснення. Розвиток руйнує багато процесів функціонування, але при цьому створює умови для його більш сталого здійснення [5]. Так, щоби підприємство розвивалось, воно повинно функціонувати і навпаки – воно не може функціонувати, не розвиваючись. Іншими словами, процес розвитку складається із етапних процесів функціонування, завдяки яким підприємство досягає своєї мети і переходить до нового стану [6].

До чинників зовнішнього середовища, які впливають на розвиток підприємства, варто віднести такі:

- соціально-політичні – соціальна структура суспільства за рівнем доходів, політичні цілі, фінансова політика, податкова політика, інвестиційний клімат;
- законодавчі – норми законодавства у сфері підприємницької діяльності, регулювання банківської діяльності, праці, зовнішньоекономічної діяльності, оподаткування тощо;
- економічні – інфляція, рівень доходів населення, структура витрат, рівень безробіття, облікова процентна ставка, обмінний курс, ціни на енергетичні ресурси тощо;

- ринкові – конкурентне середовище, попит і пропозиція, ринкова інфраструктура, система взаємовідносин у логістичному ланцюжку тощо;
- науково-технічні – напрями пріоритетного розвитку наукових досліджень, техніки і технології;
- екологічні – стан довкілля та тенденції його зміни;
- демографічні – чисельність і структура (за віком, статтю) населення, тенденції зміни демографічної ситуації, шлюбність, народжуваність тощо;
- культурно-освітні – рівень освіти, традиції, релігія, звички, світогляд;
- регіональні – система взаємовідносин з органами державного управління, науково-дослідними організаціями, навчальними установами тощо.

До найістотніших груп внутрішніх факторів впливу на розвиток підприємства за методологією BSC віднесено "продукцію", "ресурси", "процеси", "нематеріальні активи". "Продукція" характеризується різними ознаками, зокрема асортиментом товарів, якістю, стадією життєвого циклу, рівнем конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Значення цих характеристик впливають як на обсяги виробництва (реалізації) продукції, так і на формування попиту споживачів на продукцію підприємства.

"Ресурси" варто тлумачити в широкому розумінні цього поняття. Це – трудові, енергетичні, інформаційні та фінансові ресурси, а також основні засоби. Усі види ресурсів є обмеженими за обсягом на певний момент часу і мають здатність до поповнення (до приросту). Трудові ресурси і капітал (основні засоби) в економічній теорії трактуються як взаємно замінні. Відзначено динамічність характеристик внутрішніх ресурсів. Основні засоби – морально і фізично зношуються, тому потребують оновлення; трудові ресурси – кількісні та якісні характеристики змінюються відповідно до вимог операційної діяльності; інформаційні ресурси – потребують постійної актуалізації; фінансові ресурси – перебувають у постійному русі, можуть поповнюватися за рахунок зовнішніх джерел.

"Процеси" охоплюють як технологію виробництва продукції, так і менеджмент підприємства. "Нематеріальні активи" – це набуті шляхом здійснення власних наукових, конструкторсько-технологічних, організаційно-процесних досліджень або запозичені зі зовнішніх джерел нові знання. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічний розвиток підприємства наведено на рис. 2.

Про розвиток підприємства можна стверджувати тоді, коли завдяки поліпшенню виробничих або бізнес-процесів чи управління ними підвищується ефективність діяльності підприємства в поточному періоді часу, порівняно з базовим. При цьому відносні показники розміру ефекту (температура зміни, темп приросту) мають відчутну перевагу перед абсолютними, оскільки з їх допомогою можна відобразити міру досягнення цільових показників розвитку підприємства.

До таких цільових показників повинні входити не тільки економічні показники (прибутковість, рентабельність тощо), а й показники задоволення потреб та очікувань споживачів, поліпшення бізнес-процесу, вдосконалення системи корпоративного управління, мотивування персоналу підприємства, задоволення потреб та інтересів акціонерів [7].

Економічне зростання підприємства першочергово характеризують абсолютним чи відносним приростом обсягів виручки від реалізації продукції (послуг). Узгоджене зростання підприємства позначається на збалансованості руху коштів – без нестачі та надлишків.

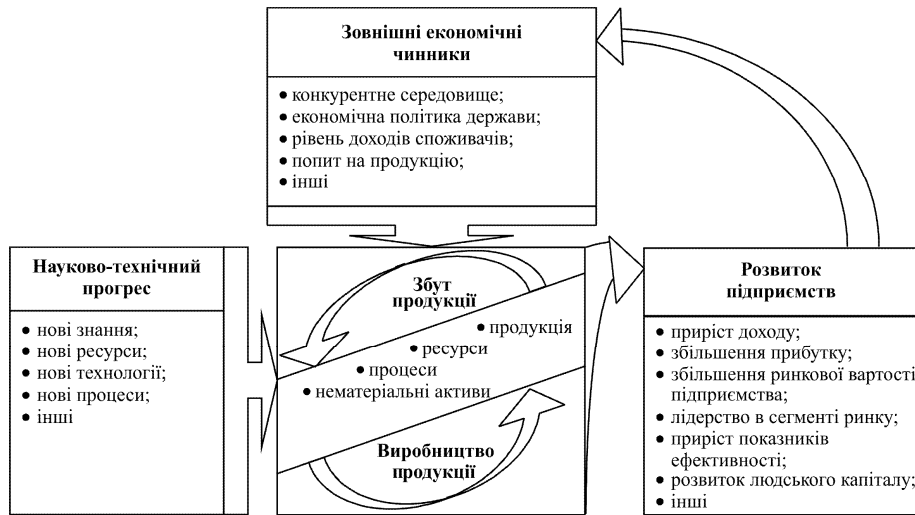

Рис. 2. Фактори впливу на економічний розвиток підприємства

Дослідження показали, що для компаній економічно розвинених країн світу (США, Німеччини, Великобританії, Японії) річні темпи приросту обсягів виручки від реалізації продукції перевищують 12 %, за рівня інфляції в цих країнах, що не перевищує 4 %. Можна стверджувати про реальне збалансоване економічне зростання цих компаній на 8 %, при тому, що зростання на 4 % вважається цілком достатнім.

Розвиток підприємства веде до потреби вибору одного із трьох можливих напрямів його перетворення: збалансоване (органічне) зростання; поглинання підприємств, які спеціалізуються у тій же сфері; диверсифікація бізнесу.

Висновки і перспективи досліджень. Світовий досвід підтверджує, що в умовах мінливого бізнес-середовища ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств істотно залежить від їх потенціалу, оцінювання і планування якого є складною і актуальною проблемою сучасного менеджменту.

На підставі проведених досліджень запропоновано типологію видів економічного потенціалу, визначено ключову роль фінансово-економічного потенціалу підприємства в ефективному забезпеченні реалізації розвитку підприємства, встановлено спільні ознаки потенціалу розвитку підприємств, розглянуто його складові та проаналізовано вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічний розвиток підприємства.

Подальші розвідки повинні стосуватися системи оцінювання потенціалу розвитку підприємств щодо встановлення закономірностей зміни параметрів внутрішнього і зовнішнього середовища, визначення критеріальних показників, за допомогою яких описують мету; а також встановлення еталонних значень показників, з допомогою яких можна було б оцінити рівень потенціалу розвитку підприємства.

Проведення таких досліджень дасть змогу створити передумови для підвищення якості та обґрунтованості програм розвитку суб'єктів господарювання.

Література

1. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К. : Вид-во "Довіра", 2006. – 789 с.
2. Лапін Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е.В. Лапін. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2004. – 360 с.
3. Наукові засади формування та використання економічного потенціалу : монографія / за заг. ред. В.Я. Швеця, В.М. Соловйова. – Черкаси : Вид-во Черкаський НУ ім. Богдана Хмельницького, 2013. – 360 с.
4. Лепьохіна О.В. Фінансова та економічна взаємозалежність потенціалу підприємства / О.В. Лепьохіна // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2010. – № 7 (109). – С. 127-136.
5. Прохорова В.В. Економічний розвиток підприємства: теоретико-методологічний аспект : монографія / В.В. Прохорова. – Харків : Вид-во УкрДАЗТ, 2010. – 523 с.
6. Швед Т.В. До питання про сутність розвитку підприємства / Т.В. Швед. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12606/1/Shved.pdf>.
7. Раєвцева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізм, моделі : монографія / О.В. Раєвцева. – Харків : Вид. дім "Інжек", 2006. – 496 с.

Тимошук М.Р. Фінансово-економічна складова потенціала розвитку підприємств

Проаналізовані різні визначення поняття "потенціал". На основі проведених досліджень запропоновано типологію видів економічного потенціалу. Дано визначення поняттям "розвиток підприємства", "потенціал розвитку підприємства" і його взаємозв'язок з економічним і фінансовим потенціалами. Вивчено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічне розвиток підприємства, визначено ключову роль фінансово-економічного потенціалу підприємства в ефективному забезпеченні реалізації розвитку підприємства.

Ключеві слова: потенціал, потенціал розвитку, фінансово-економічний потенціал, ефективність діяльності підприємств, економічне розвиток.

Tymoshchuk M.R. Financial and Economic Components of the Enterprises Development Potential

Different definitions of "potential" are analysed. On the basis of these studies a typology of types of economic potential is suggested. The definition of the terms "enterprise development", "the company development potential" is given. The properties of the constituent elements of the enterprise development potential and its relationship with the economic and financial capacity are considered. The influence of external and internal factors on the economic development of enterprise and the key role of financial and economic potential of the company in ensuring the effective implementation of the enterprise development is studied.

Key words: capacity, capacity development, financial and economic capacity, efficiency of enterprises, economic development.

УДК 336.71 Аспір. А.В. Толстошесва¹ – Київський НЕУ ім. Вадима Гетьмана

КОРПОРАТИВНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОБ'ЄКТ БЕЗПЕКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Проаналізовано інтереси суб'єктів кредитної діяльності, виокремлено причини, що викликають суперечності, визначено поняття безпеки кредитної діяльності щодо захисту корпоративного інтересу, доведено на прикладі діяльності українських банків обов'язкове врахування інтересів усіх суб'єктів кредитної діяльності для подальшої

¹ Наук. керівник: доц. С.М. Яременко, канд. екон. наук